

Inleiding

Het eiland Sicilië is in de verplichte literatuur op gymnasia steeds onderbelicht gebleven, ondanks het feit dat dit eiland in de Punische Oorlogen een belangrijke rol heeft gespeeld. Elke gymnasiast kent wel de uitspraak van Livius in zijn *'Ab Urbe Condita'* over het verlies van Sicilië dat de Carthaagse veldheer Hamilcar zo beangstigde, vaak gebruikt om het dominant gebruik van een participium te illustreren.

Het CSE 2017 met Livius als eindexaminateur was daarom een goede kans om docenten tijdens de docentencursus 2016 nader kennis te laten maken met het eiland waar in het verleden vele veldslagen, zeeslagen, opstanden en veroveringen hebben plaatsgevonden. In de Oudheid hebben o.a. Feniciërs, Grieken en Romeinen en in latere periodes ook Arabieren en Normandiërs daarin een belangrijke rol gespeeld. Door vermenging van deze volken met de oorspronkelijke bewoners is er op het eiland een amalgaam van culturen ontstaan.

De cursus 'Sicilië. Culturele interacties.' vond plaats van 19 t/m 26 oktober 2016. Het was de vierde van de intensieve nascholingscursussen die sinds 2013 jaarlijks worden georganiseerd door de faculteit der geesteswetenschappen van de UvA in samenwerking met Labrys Reizen.

Vierentwintig classici, historici, filosofen en een kunsthistorica zijn een week lang onder leiding van prof. dr. Vladimir Stissi en drs. Christine de Haan-Oudshoorn ondergedompeld in de culturen van de verschillende bevolkingsgroepen die vanaf het tweede millennium Sicilië hebben bewoond. Daarbij werd naast het gebruik van antieke literaire en historische bronnen vooral aandacht geschonken aan de meest recente archeologische en landschappelijke ontwikkelingen.

Een achtdaagse rondreis voerde ons langs de archeologische sites en musea van Catania, Syracuse, Morgantina, Gela, Agrigento, Selinunte, Segesta en Mozia en eindigde in Palermo.

In Catania begon het programma met een verkennende wandeling langs muren, bolwerken, barokke kerken en kloosters en een bezoek aan het antieke Romeinse theater. Het Romeinse theater is geheel geïntegreerd in de huidige bebouwing. De verschillende bouwlagen zijn goed zichtbaar en illustreren hoe door de eeuwen heen bouwwerken werden hergebruikt.

Een filosofische bezinning in het antieke theater: voordrachten over retoriek, relativisme en epistemologie

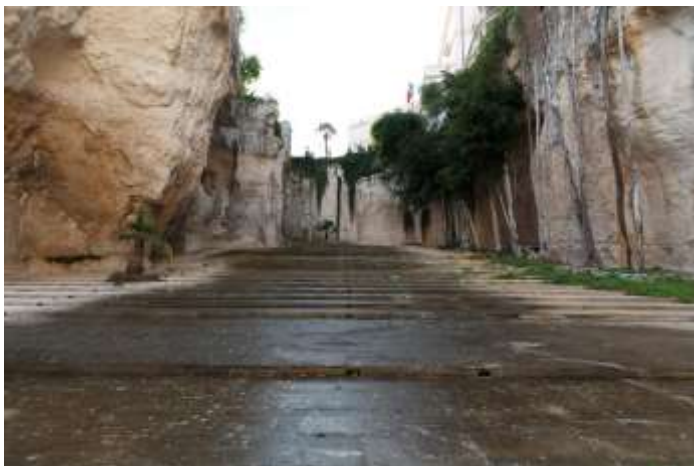
Megara Hyblaia, dat in de 8^e eeuw v. Chr. gesticht werd door kolonisten uit Megara, ligt op een afgelegen plaats in een industriegebied nabij de havenstad Augusta. Een groot deel van de stad is nog niet opgegraven. Er zijn indrukwekkende resten van muren te zien en op de archaïsche agora resten van huizen, tempels en een Heroön. De uitleg van Vladimir konden wij goed gebruiken, want het was lastig om de verschillende bouwfases te onderscheiden.

Na een presentatie over Griekse kolonisatie op Sicilië verkenden wij de verschillende bouwlagen. Opvallend was het rechthoekige stratenplan van de archaïsche stad

Een heel bijzonder plek in Syracuse zijn de z.g. Latomia dei Capucini, de steengroeven. Thucydides verteld dat daar 7000 krijgsgevangenen van de Atheners na de nederlaag in 413 v. Chr. te werk gesteld werden en grote ontberingen moesten lijden.

De steengroeven zijn nu omgevormd tot een ecologisch park met zeldzame bomen en planten. Helaas moesten we de strijd aangaan met grote wolken muggen, wat sommigen van ons dagenlang hebben moeten bezuren

Morgantina was een volgende bijzondere archeologische site in het programma. Het was een feest om deze plaats, gelegen op een bergkam in een schitterend landschap, ongestoord te kunnen verkennen. Het prachtige Griekse theater was de uitgelezen plaats om voordrachten te houden over de roof van Proserpina (waarvan verteld werd dat deze in de omgeving van Morgantina bij Enna had plaatsgevonden) en de rol van de bronnimfen Arethousa en Kyane in deze mythe.

Mogantina was al bewoond in de bronstijd en heeft vele oorlogen en verwoestingen gekend. In de Punische Oorlogen koos de stad de kant van de Carthagers en werd door de Romeinen verwoest. In de eerste eeuw n. Chr. is de stad volledig verlaten.

De archeologische site van Morgantina met op de voorgrond het ekklesiasterion en links op de achtergrond het Griekse theater

Voorafgaand aan ons bezoek aan Selinunte bezochten we de 'Cave di Cusa', de steengroeve waar de zuilen en architraven van de tempels in Selinunte werden voorbereid, voordat ze konden worden vervoerd naar de bouwplaats van de tempel.

De plaats werd in 409 v. Chr. hals over kop verlaten toen een Carthaagse vloot Selinunte bedreigde.

De indrukwekkende afmetingen van de steenblokken die bestemd waren voor tempel G in Selinunte, die niet meer kon worden afgebouwd

Motya (Mozia) was een belangrijke Punische handelsstad op Sicilië, gelegen op een eiland tegenover Marsala (Lilibaëum).

Historisch gezien is Motya een belangrijke nederzetting geweest, omdat de Carthagers vanuit deze plaats hun invloed op Sicilië en op zee konden handhaven en uitbreiden.

Belangrijke archeologische resten in Motya die bij onze groep veel stof tot discussie gaven zijn de Tophet en de Kothon.

De Tophet is een rituele begraafplaats waar veel urnen met de resten van heel jonge kinderen en dieren zijn gevonden. De plek is vergelijkbaar met de rituele begraafplaats van Salambo in Carthago. Het is niet duidelijk of deze kinderen aan een god (Baal?) werden geofferd. Een aantal Griekse schrijvers maken melding van dit fenomeen.

De Kothon: lange tijd werd dit waterbassin beschouwd als een haven, maar het zou bv. ook als wateropslag gediend kunnen hebben

Slechts enkele ervaringen van onze ontdekkingsstocht naar fysieke herinneringen aan de verschillende culturen op het eiland zijn in dit verslag vermeld.

Onvermeld zijn gebleven het bezoek aan de tempelvallei in Agrigento, de bijzondere Dorische tempel en het hooggelegen theater in Segesta, de prachtige mozaïeken in Monreale en het bezoek op de laatste avond aan een opera in het Teatro Massimo in Palermo.

De boeiende bijdragen van de deelnemers op de sites hebben veel aan het slagen van deze cursus bijgedragen, en zeker ook de gesprekken en de discussies, die tot 's avonds laat voortduurden.

Daarbij maakten het prachtige zonovergoten Siciliaanse landschap en de schitterende blauwe zee deze week voor ons tot een onvergetelijke ervaring.

De groep bij de tempel van Hera in Selinunte